

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет психології, історії та соціології
Кафедра історії, археології та методики викладання**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректорка з навчальної та
науково-педагогічної роботи,
Голова науково-методичної ради

Дар'я МАЛЬЧИКОВА
«26» лютого 2025 р.

Програма атестації здобувачів вищої освіти

Комплексний екзамен за фахом

Модуль 1 «Історія України, всесвітня історія та методика викладання історії»

Модуль 2 «Педагогіка та психологія»

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізація 014.03 Історія

Освітня програма Середня освіта (історія)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Форма навчання денна, заочна

ПОГОДЖЕНО

на засіданні науково-методичної ради

факультету психології, історії та соціології

Голова НМР

Наталя ТАВРОВЕЦЬКА

Протокол № 5 від «19» лютого 2025 р.

Івано-Франківськ, 2025 р.

Затверджено на засіданні кафедри
історії, археології та методики викладання
Протокол № 9 від 03.02.2025 р.

Завідувачка Наталя КУЗОВОВА
(Підпис)

Підготовка до атестації та атестація здобувачів вищої освіти

Галузь знань: **01 Освіта/Педагогіка**

Спеціальність: **014 Середня освіта, спеціалізація 014.03 Історія**

Освітня програма **Середня освіта (історія)**

Рівень вищої освіти **бакалавр**

Форма навчання: **денна, заочна**

Пояснювальна записка:

Сучасні умови роботи вчителя історії вимагають від випускників спеціальності 014 Середня освіта спеціалізації 014.03 Історія:

- глибокого знання новітніх здобутків історичної науки та педагогіки;
- національної самосвідомості майбутніх спеціалістів, високих морально-етичних переконань;
- навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку;
- практичних навичок роботи з історичними джерелами з історії, навчальною, методичною і науковою літературою;
- умінь застосовувати набуті знання з історії України та всесвітньої історії у майбутній професійній діяльності;
- засвоєння історичного досвіду, оволодіння новітніми науковими досягненнями в галузі педагогічної науки для впровадження їх у процес загальноосвітньої та суспільно-гуманітарної підготовки майбутніх спеціалістів;
- вміння визначати мету та завдання шкільних курсу історії;
- вміння аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу;
- вміння складати плани-конспекти уроків, визначати тип та форму уроку;
- володіти методами та основними прийомами навчання історії, перевірки знань та умінь учнів в умовах Нової української школи (далі – НУШ);
- вміння розробляти завдання та тести для перевірки знань та умінь учнів з урахуванням видів оцінювання НУШ;
- вести педагогічне спостереження.

Атестація здобувачів вищої освіти (далі – атестація) складається з комплексного іспиту з двох модулів: 1 модуль «Історія України, Всесвітня історія та методика викладання історії», 2 модуль «Педагогіка та психологія» та захисту кваліфікаційної роботи та є перевіркою теоретичних знань і практичних навичок з усіх дисциплін, що вивчалися студентами впродовж 3 років 10 місяців навчання в університеті, а також важливим завершальним етапом у підготовці фахівця для роботи у закладах середньої освіти.

Рекомендована програма атестації складена на основі освітньо-професійної програми Середня освіта (історія) програм навчальних дисциплін, що забезпечують підготовку за спеціальністю 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія першого (бакалаврського) рівня.

Програма атестації також містить перелік рекомендованої літератури та критерії оцінювання

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів

	відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності. ЗК2. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. ЗК4. Здатність працювати в команді. ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях. ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК8. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 9. Здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності. ЗК10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ФК1. Здатність використовувати систематизовані теоретичні та практичні знання з історії та методики навчання історії при вирішенні професійних завдань. ФК2. Володіння історіографією та термінологічним апаратом історичної науки. ФК3. Здатність вирізняти закономірності розвитку історичних процесів, володіння конкретним фактичним матеріалом з історії України та країн світу. ФК4. Здатність формувати в учнів предметні компетентності. ФК5. Здатність до організації і проведення освітнього процесу з історії у закладах загальної середньої освіти. ФК6. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з історії. ФК7. Здатність до організації і проведення позакласної та позашкільної роботи з історії у закладах загальної середньої освіти. ФК8. Здатність керувати дослідницькою діяльністю учнів з історії на уроках і в позакласній роботі. ФК9. Здатність до рефлексії та самоорганізації професійної діяльності. ФК10. Здатність забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочній діяльності. ФК11. Здатність застосовувати знання з психологопедагогічних дисциплін у навчанні і вихованні учнів середньої школи. ФК12. Здатність вести краєзнавчу роботу, виявляти, пропонувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток. ФК13. Здатність формувати історичну, правову та громадянську свідомість в учнів, реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного, правового суспільства. ФК14. Здатність використовувати інформаційні та інноваційні технології у навчанні учнів історії. ФК15. Здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теорії і методів історичних досліджень.
Програмні результати навчання	
Знання:	ПР31. Демонструє систематизовані теоретичні та практичні знання з історії та методики навчання історії.

	ПР32. Володіє історіографією та термінологічним апаратом історичної науки. ПР33. Знає й розуміє закономірності розвитку історичних процесів, володіє конкретним фактичним матеріалом з історії України та країн світу. ПР34. Знає основні психолого-педагогічні теорії навчання, інноваційні технології навчання історії, актуальні проблеми розвитку педагогіки та методики навчання історії. ПР35. Знає форми, методи і засоби контролю та корекції знань учнів з історії. ПР36. Знає зміст та методи різних видів позакласної та позашкільної роботи з історії. ПР37. Знає основи безпеки життєдіяльності, безпечного використання обладнання кабінету історії.
Уміння:	ПРУ1. Володіє державною мовою та необхідним лексичним мінімумом сучасних іноземних мов. ПРУ2. Аналізує закономірності розвитку історичних процесів, спираючись на методи історичного дослідження, встановлює причинно-наслідкові зв'язки. ПРУ3. Володіє методикою проведення сучасного історичного дослідження, здатний застосовувати всі його види у освітньому процесі з історії. ПРУ4. Користується термінологічним апаратом історії, вміє працювати з історичними джерелами, орієнтується в науковій літературі з фаху. ПРУ5. Володіє методикою викладання історії в загальноосвітніх навчальних закладах. ПРУ6. Застосовує методи діагностування досягнень учнів з історії, добирає й розробляє завдання для тестів, самостійних і контрольних робіт, індивідуальної роботи. ПРУ7. Уміє знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, насамперед за допомогою інформаційних технологій. ПРУ8. Самостійно вивчає нові питання історії та методики навчання історії за різноманітними інформаційними джерелами. ПРУ9. Уміє проводити краєзнавчу роботу, виявляти, пропонувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток. ПРУ10. Дотримується правових норм і законів, нормативно-правових актів України, усвідомлює необхідність їх дотримання.
Комунікація:	ПРК1. Володіє основами професійної мовленнєвої культури при навчанні історії в школі. ПРК2. Пояснює фахівцям і не фахівцям стратегію сталого розвитку людства і шляхи вирішення його глобальних проблем.
Автономія і відповідальність	ПРА1. Усвідомлює соціальну значущість майбутньої професії, сформованість мотивації до здійснення професійної діяльності. ПРА2. Відповідально ставиться до забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочній діяльності.

МОДУЛЬ 1 «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ»

Історія України

Первісна доба на території України

Поява людини на території України. Розвиток господарсько-побутових комплексів мисливців на мамонтів, мисливців на бізонів та коней, мисливців на північного оленя та мисливців прильодовикових гір.

Характеристика змін мисливства та розвиток нових галузей господарства у мезолітичну добу. Загальні та специфічні риси розвитку кременевої індустрії.

Неолітична революція, проникнення в Україну землеробсько-скотарського населення. Мідно-бронзовий вік. Трипільська культура.

Первісні форми співжиття. Розвиток первісного мистецтва. Пам'ятки кам'яного віку на території нашого краю.

Античні колонії Північного Причорномор'я за писемними й археологічними джерелами

Колонізація греками Північного Причорномор'я, формування основних зон колонізації. Полісна система. Розвиток господарства, торговельних зв'язків, матеріальної і духовної культури, ідеології грецького населення Північного Причорномор'я.

Територія українського Причорномор'я під владою Риму. Історична доля античних держав на території України.

Східні слов'яни у V – IX ст.

Характер господарства, побуту, ремесла, типу поселень та поховального обряду, мистецтва і вірувань давніх слов'ян за матеріалами Київської, Празької, Колочинської і Пеньківської культур.

Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державно-племінні союзи VI – IX ст. Еволюція суспільного устрою східних слов'ян. Територіальна громада. Поява приватної власності. Взаємовідносини східних слов'ян із сусідніми народами. Система оборонних споруд.

Виникнення та розквіт Давньоруської держави. (кін. X – сер. XI ст.) Теорії походження Київської Русі

Особливості державотворчого процесу у Східній Європі. Соціально-економічні та суспільно-політичні фактори об'єднання східних слов'ян. Роль Києва в процесі консолідації східнослов'янських племен.

Формування руської держави. Назва «Русь» в джерелах та історіографії. Теорії походження державності на Русі.

Характерні особливості суспільного ладу Київської Русі.. Привілейовані та непривілейовані суспільні верстви населення Русі наприкінці IX – у першій третині XIII ст. Еволюція соціальної структури населення Русі (кінець IX – перша третина XIII ст.). Наукові дискусії про стану систему давньоруського суспільства.

Політична роздробленість Київської Русі (др. третина XI – сер. XIII ст.)

Передумови роздробленості Русі та її політичне оформлення. Формування нової політичної організації руських земель та структури влади, зміни статусу Києва та нових політичних центрів, династичні зв'язки. Розвиток економіки та культури князівств.

Міжусобні війни та боротьба за владу в князівствах. Вплив сусідніх держав на політичний та економічний розвиток князівств. Процес етнічного розвитку в умовах роздробленості, проблема давньоруської народності в історіографії.

Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі

Політико-територіальне оформлення Волинського і Галицького князівств, становлення правлячих династій. Характеристика особливостей економічних та соціальних структур цих князівств. Процес завоювання волинськими князями Романом і Данилом Галичини. Взаємовідносини галицько-волинських князів з Польщею, Угорщиною, Ордою, Литвою та Орденом. Політика галицько-волинських князів щодо розбудови державницьких інститутів та боротьба за гегемонію в Русі. Причини занепаду Галицько-Волинської держави.

Утворення Запорозької Січі, внутрішній устрій та організація

Виникнення реєстрового козацтва. Причини та наслідки козацьких повстань другої половини XVI ст. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний, організаційне й суспільно-політичне оформлення козацтва, державотворчі тенденції в діяльності козацтва. Запорозьке козацтво в зарубіжних походах і битвах.

Наступ магнатів і шляхти на козацькі права і вільності. Козацькі повстання 20-30-х років XVII ст. Ординація 1638 року. Організація Війська Запорозького.

Українська національна революція середини – другої половини XVII ст. Писемні джерела та історіографія проблеми

Передумови та особливості Визвольної війни.

Періодизація війни та її висвітлення в історіографії. Зміст основних етапів війни. Бойові операції, їх політичні і соціальні наслідки.

Типи, характер, інформаційна насиченість, автентичність та історія дослідження писемних джерел, визначні дослідники історії Визвольної війни українського народу середини XVII ст.

Зміни соціально-економічної системи України в результаті української національної революції середини – другої половини XVII ст. Формування та розвиток української державності в XVII ст.

Зміна соціального складу населення України в період Визвольної війни. Форми землеволодіння. Зміни в становищі шляхти. Перетворення козацтва у привілейований стан суспільства, місце козацької старшини в соціальній структурі населення. Посилення ролі православного духовенства. Соціальні завоювання селянства. Розширення прав і привілеїв міщанства та купецтва.

Ліквідація старого державного ладу і зародження української козацької держави, її територія і адміністративно-територіальний устрій. Зборівський (1649 р.) та Білоцерківський (1651 р.) договори. Органи влади держави Б. Хмельницького, їх структура і функції. Дипломатична діяльність. Збройні сили.

Політичні та правові проблеми переходу України під протекторат Московської держави. Березневі статті (1654 р.). Україна у політичних планах Росії, Польщі і Туреччини. Віленське перемир'я (1656 р.), Гадяцький трактат (1658 р.), Переяславські статті (1659 р.). Слободищенський трактат (1660 р.) і розчленування України.

Колоніальна політика Російської імперії щодо України у XVIII ст.

Україна у Північній війні (1700-1721 рр.) та російсько-турецькій війні 1710-1711 рр. Україна у російсько-турецькій війні 1735-1739 рр., Белградський мир. Україна у війні Росії проти Барської конфедерації (1768-1772 р.), перший поділ Польщі. Вплив “Грецького проекту” Катерини II на Україну. Російсько-турецькі війни 1768-1774 рр. та 1787-1791 рр. Кючук-Кайнарджійський та Ясський мир.

Політичне становище Правобережної і Лівобережної України та Запорозької Січі на початку XVIII ст. Обмеження автономії України після переходу І. Мазепи на бік Карла XII, зруйнування Чортомлицької Січі. Кам'янська та Олешківська Січі. Інкorporаційна політика царизму. Утворення Малоросійської колегії.

Друга ліквідація гетьманства і політика Правління гетьманського уряду. Заснування Нової Січі: військова структура і адміністративно-територіальне управління.

Друга Малоросійська колегія. Адміністративні зміни на Слобожанщині. Утворення на козацьких вольностях колоній іноземців. Українські землі у міждержавних

угодах другої половини XVIII ст., територіальні й адміністративні зміни. Ліквідація Запорозької Січі, полково-сотенного та судового устрою Гетьманщини. Утворення Чорноморського козацтва. Переселення козаків на Кубань.

Правобережна Україна наприкінці XVII – XVIII ст.

Винищення козацтва на Правобережжі. Посилення традицій пропольської орієнтації верхівки українського суспільства. Нові тенденції в промисловості та сільському господарстві. Наростання експлуатації селянства. Загострення соціального протесту та посилення антипольських настроїв. Зародження і розгортання гайдамацького руху. Українське питання у російсько-польських відносинах першої та другої третини XVIII ст. Поглинення Правобережної України Російською імперією та просування на її терени російської адміністративно-правової та соціальної системи. Розгортання русифікаторських тенденцій, викорінення західноєвропейської традиції.

Культура України наприкінці XVII – XVIII ст.

Розвиток нових елементів культури господарювання в промисловості, торгівлі та сільському господарстві. Формування нової побутової культурної традиції на засадах розвитку унікальної соціальної групи – козацтва. Активізація освітянського та культурного життя, розширення мережі колегіумів та інших навчальних закладів і друкарень. Зрушення в науковій сфері. Переворот в літературі з переходом від релігійної традиції сюжету до світської, зміни в музичній культурі та подальший розвиток українського театру. Негативний вплив на традиційну культуру політики спольщення та русифікації.

Соціально-економічний розвиток українських земель в XIX – на поч. XX ст.

Проблеми аграрного розвитку українських земель наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Шляхи розвитку поміщицького та селянського господарств у дореформену добу. Стан сільськогосподарського виробництва в Україні. Степова Україна як особливий сільськогосподарський регіон.

Аграрні реформи 1840-1860-х років та особливості їх впровадження в Україні. Столипінська аграрна реформа.

Особливості процесу індустріалізації економіки України. Іноземний і вітчизняний капітал в економіці України. Модернізація промислового виробництва. Транспортні системи і шляхи сполучення в процесі економічної модернізації України. Банки і торгівельні біржі в господарському житті України. Урбанізаційні процеси. Місто і міське життя. Формування ознак індустріального суспільства в Україні.

Дискусія про місце української економіки в імперській системі.

Політизація національного руху в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.

Партійно-політична структура українського національного руху. Український молодіжний рух 80-90-х років XIX ст. Особливості ідеології і практичної діяльності українських партій: а) соціалістичної і соціал-демократичної течій; б) ліберально-демократичної течії; в) націонал-радикальної течії. Українські та загальнодержавні політичні партії: грані взаємодії. Українське питання в імперських парламентах.

Україна в роки Другої світової війни

Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Включення західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянізація.

Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Оборонні бої Південно-Західного і Південного фронтів у 1941-1942 рр. Адміністративний устрій окупованої України, німецький окупаційний режим. Діяльність радянського підпілля і партизанських загонів.

Звільнення України від окупантів у 1943-1944 рр.: основні військові операції. Зміни тактики військово-політичної боротьби націоналістів у ході Другої світової війни. Особливості відбудови народного господарства України в умовах війни. Демографічні, економічні та політичні наслідки війни для України. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини.

Основні тенденції соціально-економічного розвитку УРСР у 1945-1990-му рр.

Відбудова народного господарства УРСР у повоєнний період. Голод 1946-1947 рр. Насильницька колективізація в західних областях України.

Реформи М. С. Хрущова, їх значення для України: заходи щодо удосконалення управління і модернізації промисловості, спроби подолання кризи в сільському господарстві УРСР, участь населення України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель. Реформи середини 1960-х років.

Деформації в структурі економіки України. Наростання екологічної небезпеки. Екстенсивний розвиток сільського господарства. Шкідливість кампанії щодо ліквідації “неперспективних” сіл. Україна в єдиному народногосподарському комплексі СРСР.

Спроби М. С. Горбачова реформувати суспільство на шляхах прискорення, перебудови, гласності. Економічна політика Центрального уряду і Україна. Чорнобильська катастрофа та її наслідки.

Основні напрямки розбудови суверенної Української держави

Спроба серпневого (1991 р.) перевороту у Москві та його наслідки для України. Схвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Денонсація Договору 1922 р. про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав. Створення правової бази розвитку України та інститутів державності. Прийняття Конституції України.

Затвердження Верховною Радою України нормативних актів для реформування економіки. Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Криза кредитно-фінансової системи. Наростання інфляційних процесів і соціальної напруженості.

Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнародні відносини і їх правове регулювання в Україні. Кримська автономія.

Формування багатопартійності в Україні. Класифікація політичних партій і об'єднань, їх платформи у виборах до Верховної Ради України 1994 року. Кампанія 2004 р. по виборах Президента України. Обрання Президентом В. Ющенка, його соціально-економічна та політична платформа, кроки по її реалізації. Вибори до Верховної ради України в березні 2006 р. та їх результати.

Парламентські вибори 2012 р., їх результати та наслідки.

Революція гідності»: рушійні сили та основні етапи. Дострокові президентські вибори (травень 2014 р.).

Погіршення соціально-економічної ситуації та загострення політичної боротьби наприкінці 2013 – на початку 2014 року: причини та наслідки. Непослідовність та прорахунки зовнішньополітичного курсу України.

«Революція гідності»: рушійні сили та основні етапи. Дострокові президентські вибори (травень 2014 р.). Програма діяльності П. Порошенка.

Окупація Криму. Антитерористична операція в Донецькій та Луганській областях. Повномасштабне вторгнення росії

Загострення соціально-політичної ситуації на Півдні та Сході України. Збройні конфлікти на Донбасі. Окупація Автономної республіки Крим Російською Федерацією. Дострокові парламентські вибори (жовтень 2014 р.) та їх результати. Необхідність розробки та прийняття нової редакції Конституції. Вибори в органи місцевого самоврядування (жовтень-листопад 2015 року). Повномасштабне вторгнення росії.

Основні тенденції сучасної зовнішньої та внутрішньої політики України

Концепція зовнішньої політики України. Визнання України зарубіжними державами, встановлення дипломатичних відносин, входження у світове співтовариство. Набуття Україною без'ядерного статусу. Україна у складі Співдружності незалежних держав. Зовнішньополітичні акції України. Участь України у міжнародних організаціях.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Україна в міжцивілізаційних дискурсах античності, середньовіччя та раннього модерну / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – Київ: Інститут історії України, 2022. – 568 с. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0017071.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
2. Віднянський С. В., Лисенко О. Є., Мартинов А. Ю. Український проєкт. Цивілізаційні фронтири та соціокультурні екстрими ХХ – початку ХХІ століть. Аналітична доповідь / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2022. – 128 с. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0017072.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
3. Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: людність та імперії / НАН України. Інститут історії України. – Київ: Академперіодика, 2022. – 436 с., 96 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016941.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
4. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. – Х., 2016. – 496 с. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/11082.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1

Допоміжна література

1. Водотика С. Г. Від неоліту до початку великого переселення народів: Давня історія Херсонщини. – 14 др. арк. Херсон: Айлант, 2019. 248 с. ISBN 978-966-630-216-1.
2. Водотика С. Г., Чуднова С. Г. Історія адміністративно-територіального устрою Херсонщини: Навч. посібник. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 60 с. Водотика С.Г., Менделенко В.В., Волосевич І.І., Савенок Л.А.
3. Писемна давня історія Херсонщини. Кочовий світ Херсонщини. Навчально-методичний посібник. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021, 166 с.
4. Водотика С.Г., Савенок Л.А. Давня історія Херсонщини. Дописемна історія Херсонщини. Навчально-методичний посібник для студентів денної (заочної) форми навчання спеціальності 032 Історія та археологія, 014.03 Середня освіта (Історія) рівня вищої освіти «бакалавр». Херсон: ТОВ Айлант, 2019, 132 с.
5. Водотика, С. Г. Нарис історії Херсонщини. Давній час. Наук.-попул. нарис [Текст] / С. Водотика. – Київ : Видавець О. Філюк, 2016. – 234 с.
6. Водотика, С. Г. Українці в арміях світу / Сергій Водотика, Тетяна Водотика. — Х. : Віват, 2020. — 256 с.
7. Кузовова Н.М. Голодомор 1932–1933 років на Херсонщині : монографія. Університетська книга, 2023. 372 с.
8. Павленко, В. Я. Запорозьке козацтво на території Херсонщини. Вид. 2 доповнене [Текст] / В. Павленко. – Херсон : ПП «Вишемирський», 2014. – 79 с.
5. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 620 с., 124 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016476.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1

6. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 544 с., 96 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016477.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
7. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 592 с., 48 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016478.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
8. Літопис цивільного спротиву Херсона у вимірах повно масштабної агресії росії проти України у 2022 році / упоряд. О. В. Черемісін. Суми : Університетська книга, 2023. 482 с.
9. Павленко В.Я. Запорозьке козацтво на території Херсонщини. Вид. 2 доповнене. - Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – 79 с.
10. Регіональна історія України: Збірник наукових статей / Гол. ред. В. Смолій; Відп. ред. Я. Верменич. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. – Вип. 7. – К.: Інститут історії України, 2013. – 234 с.
11. Реєнт О. Лисенко О. «Історичні зошити». Огляд видань інститут історії НАН України. – К., 1997.
12. Ричка В. М. «...И просвети ю крещеньем святым» (Християнізація Київської Русі) / НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень з історії Київської Русі. – К.: Інститут історії України, 2013. – 222 с.
13. Херсон 2022: з Україною в серці. Упорядники: Михайленко Г.М., Черемісін О.В. Херсон: Університетська книга, 2024. 306 с.
14. Херсонщина: від найдавніших часів до сьогодення. Навчально-методичний посібник для вищих та загальноосвітніх навчальних закладів / Цибуленко Л.О., Водотика С.Г., Батенко Г.В., Кузовова Н.М., Павленко В.Я., Цибуленко Г.В. – Херсон, 2017. – 416 с.
15. Черкас Б. Західні володіння Улусу Джучи: політична історія, територіально-адміністративний устрій, економіка, міста. (XIII–XIV ст.) / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 387 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Інститут історії України НАН України: <http://history.org.ua/uk>
2. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України: <https://archives.gov.ua/ua/>
3. Сайт Національна бібліотека України ім. І.В. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Електронний репозитарій Херсонського державного університету. Режим доступу: https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/eKhSUIR_2017.aspx

Всесвітня історія

Виникнення людського суспільства.

Основні форми соціальної організації в первісності

Історична періодизація історії первісного суспільства. Виникнення людського суспільства – соціогенез. Праобщина. Роль колективного полювання у виникненні праобщини. Виникнення мислення та мови. Витоки ідеологічних уявлень. Проблема неандертальських поховань. Витоки образотворчого мистецтва. Становлення колективізму. Статеві відносини в праобщині.

Виникнення первісної общини. Становлення екзогамії та роду. Співвідношення понять "рід" та "община". Рід як перша форма соціальної організації людства. Еволюція соціально-економічних відносин у первісній общині. Шлюб та сім'я. Потестарна організація влади та управління. Мононорми.

Подальший розвиток потестарної організації. Еволюція виробництва та обміну, виникнення приватної власності, соціального і майнового розшарування, класоутворення. Зародження та ранні форми експлуатації. Передумови становлення держави і права – політогенез. Механізми та шляхи становлення держави: військовий, аристократичний, плутократичний.

Загальна характеристика форм соціальної організації на основних етапах первісної історії: праобщина (первісне людське стадо, епоха становлення первісного суспільства, етап антропосоціогенезу); первісна община (родовий лад, епоха розквіту первісного суспільства), яка поділяється на ранньопервісну та пізньопервісну общину; сусідсько-територіальна або первісна сусідська, або протоселянська община (епоха розкладу первісного суспільства, епоха політогенезу, епоха класоутворення).

Стародавній Єгипет: особливості соціально-економічного та політичного розвитку

Утворення централізованої держави. Фараон і його деспотична влада. Релігійна ідеологія. Роль жрецтва в Єгипті. Система давньоєгипетського землеробства та штучного зрошування. Проблеми соціальної структури. Створення світової держави. Централізм і сепаратизм у стародавньому Єгипті.

Цивілізації Месопотамії: хронологічні межі, соціально-економічні та етно-політичні характеристики

Міста-держави Дворіччя першої половини III тис. до н.е. Аккадське царство, царство Шумеру й Аккаду (III династія Ура) в другій половині III тис. до н.е., особливості розвитку. Староавілонське царство. Хаммурапі – завойовник і законодавець. Ассирійсько-мітаннійські взаємовідносини в середині II тис. до н.е. Середньоассирійське царство. Новоассирійський період. Нововавілонська (Халдейська) держава.

Афінська та Спартанська держави як основні типи політичної та соціально-економічної організації грецького полісу

Спарта як приклад аграрного полісу. Соціальний поділ спартанського суспільства та його специфіка. Державний лад Спарти. Афіни як ремісничо-аграрний поліс. Соціально-економічні та політичні реформи Солона. Створення гарантій соціально-політичних прав афінських громадян. Реформи Ефіальта та Перікла.

Період республіки в історії Стародавнього Риму

Римсько-італійський союз. Причини посилення Римської експансії та агресивності. Карфаген – найсильніша держава Західного Середземномор'я. Причини зіткнення Риму і Карфагена. Перша та друга Пунічні війни. Соціально-економічні результати Другої Пунічної війни.

Елліністичні держави на початку II ст. до н.е. Друга Македонська війна та її результати. Сирійська війна. Розгром Македонії і Греції та перетворення їх у римські провінції. Третя Пунічна війна – розгром Карфагена. Завоювання на Піренейському півострові. Утворення провінції Азія.

Формування рабовласницьких відносин класичного типу. Процес концентрації земельної власності. Криза республіканського ладу. Боротьба оптиматів і популярів. Поширення прав римського громадянства на італійське населення. Війни з Понтійським царством. Тенденція до встановлення монархічного режиму. Протиріччя між італійським населенням і провінціями, між рабовласниками і рабами. Агресивні війни Римської держави. Громадянські війни I ст. до н.е. та їх наслідки.

Розуміння сутності феодалізму в історичній науці. Соціально-економічний і політичний розвиток Середньовічної Європи

Розуміння сутності феодалізму в історичній науці XVII- першій половині XX ст. Розуміння сутності феодалізму в медієвістиці. Соціально-економічна структура західноєвропейського середньовічного суспільства. Ієрархічна структура дворянства. Васально-ленні зв'язки. Форми феодальної залежності селянства. Середньовічне місто. Цехова організація середньовічного ремесла.

Еволюція держави Середньовіччя (варварські королівства, ранньофеодальні імперії, феодальна роздробленість, станові монархії, абсолютні монархії раннього нового часу).

Криза рабовласництва та падіння Західної Римської імперії (476р.). Розклад первісного ладу у германських племен. Виникнення варварських королівств – Алаано-Вандальське, Тулузьке (Вестготське), Бургундське, Франкське, Англо-саксонські, держава Одоакра, Лангобардське та ін.

Еволюція держав Середньовіччя від варварських королівств до ранньофеодальних імперій – імперія Карла Великого, імперія Кнута Великого, імперія Оттонів (“Священа римська імперія німецької нації”), Візантійська імперія (часів Македонської династії).

Причини і сутність феодальної роздробленості. Французьке королівство Капетингів. Органи станового представництва у середньовічній Європі (Генеральні Штати, парламент, кортеси та ін.) Роль станової монархії при переході від феодальної роздробленості до абсолютних монархій.

Початки формування абсолютизму в Англії та Франції наприкінці XV ст. Сутність абсолютизму.

Виникнення і розвиток капіталістичних відносин у країнах Західної Європи. Промисловий переворот

Історичний зміст періоду XVI- перша половина XVII ст. Виникнення і розвиток капіталістичних відносин. Поняття первісного нагромадження капіталу. Капіталістична мануфактура. Розвиток капіталізму в сільському господарстві. Розвиток капіталізму в торгівлі. Виділення регіонів генези капіталізму в країнах Західної Європи. Особливості розвитку капіталізму в різних країнах. Причини відставання країн Центральної та Східної Європи на шляху до індустріального суспільства. Формування соціальної структури капіталістичного суспільства.

Мануфактурна стадія розвитку капіталізму XVI- кінця XVIII ст. Перехід від мануфактури до фабрики, промисловий переворот в Англії в останній третині XVIII ст.

Цивілізації Америки до появи європейців. Великі географічні відкриття

Народи Нового Світу до появи європейців. Цивілізації Мезоамерики: ольмекська проблема; ранній (класичний етап) порубіжжя ер - IX ст. – Теотіхуакан та майя; пізній (посткласичний) X – XVI ст. – майя та ацтеки. Цивілізація інків. Джерела до історії цивілізацій Америки. Внесок народів Америки в цивілізаційний розвиток людства.

Географічні відкриття європейців до кінця XV ст. Передумови та причини Великих географічних відкриттів. Відкриття морського шляху в Індію. Відкриття західного шляху в Індію. Перша кругосвітня подорож. Великі мореплавці: Б. Діаш,

Васко да Гама, Х. Колумб, Ф. Магеллан та ін. Початок колоніальних загарбань. Колоніальна політика Іспанії, Португалії, Голландії, Франції, Англії. Результати, наслідки та значення великих географічних відкриттів.

Реформація та ранні буржуазні революції в країнах Західної Європи XVI-XVII ст.

Причини Реформації. Сутність та напрямки Реформації. Особливості Реформації у країнах Західної Європи. Початок Реформації в Німеччині, виступ М. Лютера. "Виправдання вірою". "Народна" Реформація Т. Мюнцера. Анабаптизм. Значення Реформації для розгортання Селянської війни в Німеччині (1524-1525 рр.). "Князівська" Реформація в Німеччині. "Аугсбурзьке віросповідання". Аугсбурзький релігійний мир 1555 р. Реформація у Швейцарії. Цвингліанство. Кальвінізм. Роль кальвінізму в гугенотських війнах у Франції (1562-1698 рр.) та Нідерландській буржуазній революції (1566-1609 рр.). Нантський едикт 1598 р. Реформація в Англії, Швеції, Данії. Англіканська церква.

Поглиблення Реформації в Англії під час Англійської буржуазної революції середини XVI ст.

Політичний лад Нідерландів першої половини XVI ст. Розвиток капіталістичних відносин. Причини та початок революції. Етапи та хід революції Іконоборче повстання 1566 р. Терористичний режим герцога Альби в Нідерландах. Партизанська народна боротьба проти іспанського абсолютизму. Принц Вільгельм Оранський. Повстання 1572 р. і зародження буржуазної республіки на півночі країни. Арраська та Утрехтська унії 1579 р. Утворення на півночі країни Республіки З'єднаних провінцій. Звільнення від іспанського суверенітету 1581 р. Поразка революції на півдні країни та її причини. Перемога революції на півночі та перемир'я з Іспанією 1609 р. Значення та наслідки революції.

Епоха Відродження. Мистецтво Високого Відродження в Італії

Поняття "Відродження". Історичні передумови формування гуманістичної ідеології. Проблема періодизації історії Відродження. Ранні Відродження і гуманізм в Італії. Італійське мистецтво Високого Відродження (Мікеланджело, Рафаель, Леонардо да Вінчі). Школа Тиціана. Північне Відродження. Ренесансна культура Англії, Франції, Німеччини, Іспанії. Значення культури Відродження.

Велика французька буржуазна революція

Криза абсолютизму у Франції. Скликання Генеральних Штатів. Національне зібрання. Причини та початок революції. Штурм Бастилії 14 липня 1789 р. "Декларація прав людини і громадянина" (26 серпня 1789р.). Конституція 1791р., встановлення конституційної монархії. Політичні клуби. Максиміян Робесп'єр та інші лідери революції. Початок революційних війн, падіння Монархії у Франції. Конвент та проголошення Республіки. Страта короля. Якобінська диктатура, Конституція 1793р. Термідоріанський переворот. Політика Директорії. Державний переворот Наполеона Бонапарта (1799р.). Значення Великої французької буржуазної революції.

Війна північноамериканських колоній Англії за незалежність та утворення США. Громадянська війна у США

Суспільно-політичний розвиток англійських колоній в Північній Америці. Б. Франклін. Причини війни за незалежність. Перший Континентальний конгрес. Проголошення 4 липня 1776р. незалежної держави Сполучені штати Америки. Мир з Англією 1783р., Конституція США 1787р.. Джордж Вашингтон – перший президент США. Громадянська війна в США: причини, основні події, наслідки. А.Лінкольн.

Міжнародні відносини на початку XX ст. Визрівання причин Першої Світової війни, її початок, основні події та наслідки

Колоніальна система і перші імперіалістичні конфлікти. Іспано-американська війна 1898 р. Англо-бурська війна 1898-1902 рр. Русько-японська війна 1904-1905 рр.

Формування імперіалістичних блоків в Європі. Балканські війни – канун світового конфлікту. Причини та початок Першої світової війни, її характер. Співвідношення сил

та плани воюючих сторін. Основні воєнні кампанії. Основні зміни в світі часів Першої світової війни (1914-1918 рр.). Кінець війни та перемир'я 11 листопада 1918 р. Причини поразки Німеччини та її союзників. Наслідки війни.

Зарубіжні слов'янські народи після першої світової війни. Утворення незалежних держав

Соціально-економічне положення Болгарії після I світової війни. Уряд Стамболійського, правління аграристів 1919-1923 рр. Режим демократичного зговору 1923-1931 рр. Переворот 1934 р. та встановлення реакційної диктатури. Відродження незалежності Польщі. Державний переворот 1926 р. і встановлення режиму санації. Зовнішня політика Польщі в післявоєнний період. Утворення Чехословацької республіки. Внутрішня і зовнішня політика адміністрації Т. Масарика та Е. Бенеша. Чехословаччина в системі міжнародних відносин. Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців. Державний переворот 1929 р. і встановлення монархічної диктатури в Югославії.

Становлення тоталітарної системи в слов'янських країнах (друга половина 1940-х – 1950—ті рр. XX ст.)

Соціально-економічні та політичні перетворення в країнах регіону. Від народно-демократичних режимів до радянської моделі соціалізму. Передумови та наслідки уніфікації суспільного розвитку слов'янських народів за “радянським зразком”. Слов'янські країни на початку “холодної війни”. Встановлення радянського панування в країнах Східної Європи та побудова соціалізму. Становлення і розвиток “реального соціалізму” в Польщі. Лютневі події 1948 р. в Чехословаччині та початок “соціалістичного будівництва”. Монополізація влади компартією й початок соціалістичних перетворень в Болгарії. Югославія в умовах “самоврядного соціалізму”.

Події 1968р. в Чехословаччині як прояв системної кризи соціалістичного табору в Європі. Народні антитоталітарні революції 1989-1990 рр. в країнах Центральної та Східної Європи

Особливості суспільно-політичного та економічного розвитку країн “народної демократії”. Визвольні змагання 50-х років та їх придушення Москвою. Прояви системної кризи соціалізму. “Празька весна” 1968 р. і радянська інтервенція в Чехословаччині. О.Дубчек.

Криза тоталітарних режимів у Східній Європі. Народні антитоталітарні революції 1989-1990 років у країнах Центральної та Східної Європи. Революційні події в Румунії 1989 р. Об'єднання Німеччини 1990 р.

Основні ідейно-політичні течії в країнах Західної Європи і США у XX ст.

Тенденції суспільно-економічного та політичного розвитку країн Західної Європи та США в XX ст. Основні ідейно-політичні течії: консерватизм, лібералізм, радикалізм (правий та лівий). Поняття “тоталітаризм”, причини встановлення тоталітарних режимів.

Варіанти визначення терміну “фашизм”. Основні ідейно-політичні витоки фашизму.

Еволюція теорії та практики світової соціал-демократії протягом XX ст. Соціалізм. Еволюція комуністичної ідеї протягом XX ст. Ленінізм. Створення та діяльність Комінтерну. Діяльність комуністичних партій в країнах Західної Європи та США

Світова економічна криза 1929-1933 рр. та шляхи її подолання (на прикладі США)

Державне регулювання економіки та соціальних відносин як механізм подолання і попередження кризових явищ.

Розвиток США після Першої Світової війни. Економічне піднесення США в період стабілізації (1924-1933 рр.). Закономірності світової економічної кризи. “Велика

депресія” 1929-1933 років та перші заходи боротьби з нею президента Гувера. Партійно-політичний механізм США та його особливості. “Новий курс” Ф. Д. Рузвельта як теорія і практика класичної буржуазно-реформістської моделі державного регулювання економіки та соціальних відносин.

Основні напрямки “Нового курсу” Ф. Д. Рузвельта.

Особливості проявів світової економічної кризи в інших індустріально розвинених країнах світу та шляхи виходу з кризи.

Друга світова війна: причини, основні події, підсумки, наслідки

Встановлення тоталітарних режимів в Європі і визрівання причин Другої світової війни. Причини краху Версальсько-Вашингтонської системи в середині 1930-х років. Причини Другої Світової війни. Характер Другої світової війни, історіографія питання. Періодизація Другої світової війни. Основні театри бойових дій. Вирішальні битви Другої світової війни. Німецький окупаційний режим. Рух Опору. Утворення антигітлерівської коаліції. Міжнародні відносини під час війни. Тегеранська конференція 1943 р., Кримська

та Потсдамська конференції 1945 р. Розгром мілітаристської Японії в Азії. Підсумки та наслідки війни.

Економічний розвиток провідних індустріальних країн у другій половині XX ст. (на прикладі США та Японії)

Науково-технічна революція.

Посилення міжнародних позицій США після Другої світової війни. Внутрішня політика Д. Ейзенхауера. Ліберальні реформи Дж. Кеннеді та Л. Джонсона. Економічні концепції неолібералізму та неоконсерватизму. Депресія 1974-1975 років та шляхи виходу з кризи. США у 80-90-ті роки. Президентство Р. Рейгана та його соціально-економічна стратегія. Економічне піднесення 1980-х та спад на поч. 1990-х років. Політичний курс Б. Клінтона.

Післявоєнний розвиток Японії. Сан-Франциська система. Фактори виникнення “Японського дива”. Поняття “постіндустріальне суспільство ” та “інформаційне суспільство ”.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Barzun, Jacques , Sørensen, Marie-Louise Stig , Herrin, Judith Eleanor , Stearns, Peter N. , Herlihy, David , Salmon, John Hearsey McMillan , Peters, Edward , Treasure, Geoffrey Russell Richards , Parker, N. Geoffrey , Frassetto, Michael , Champion, Timothy C. , Weinstein, Donald, Mayne, Richard J. and Aubin, Hermann. "history of Europe". Encyclopedia Britannica, 18 Oct. 2022, <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe>. Accessed 6 February 2023.

2. Водотика, С. Г. Українці в арміях світу / Сергій Водотика, Тетяна Водотика. — Х. : Віват, 2020. — 256 с.

3. Войнович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Medium aevum; Середні віки. Підручник для історичних спеціальностей вузів. / За ред. Л.В.Войтовича / Львів: «Тріада Плюс», 2010. – 502 с.

4. Головченко В.І. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): навч. посіб. / В.І.Головченко, В.А.Рубель. – К.:Либідь, 2010. –520 с.

5. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. п. Тарашук, О. Коваленко; 2-ге видання. — К., Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. — 1463 с. ISBN 966-500-221-X.

6. Зашкільняк Л.О. Методологія історії. – Львів, 1999.

7. Історія західних і південних слов’ян (з давніх часів до XX ст.): курс лекцій: навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. / В.І.Яровий, П.М.Рудяков, В.П. Шумило. –Вид.3-тє, стереотип. –К.:Либідь, 2009. – 632 с.

8. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. Навч. посіб. - К.: Либідь, 2001. - 632 с.
9. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За редакцією Леоніда Зашкільняка. - Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. - 660 с.
10. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. - К., 2000.
11. Кузовова Наталя. Голодомор 1932–1933 років на Херсонщині : монографія. Університетська книга, 2023. 372 с.
12. Н.І.Ніколова, М.О.Чмихов. Культурологія: культурогенез:навч.посіб.–К.:Видавничий дім «Скіф», 2012. – 440с.
13. Новітня історія країн Європи та Америки. (1945–2013) : навч. посіб. / О.П.Іваницька. – К. : Вид. дім “Слово”, 2014.
14. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – поч. XX ст.): підручник. – К., 2012.

Допоміжна література

15. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. – 346 с.
16. Зашкільняк Л.О., Крикун М.Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – 752 с.
17. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега ; за заг. ред. В. Піскуп. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. — 252 с.
18. Колесник І.І. Українська історіографія. – К., 2000.
19. Марченко К.К. Хора Ольвии // Stratum plus. 2013. № 3.
20. Норман Дейвіс. Європа. Історія. – К., 2013. – 1456 с.
21. Трофанчук Г.І. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 400с.
22. Україна і Болгарія в історії Європи: збірник наукових праць / Упоряд.: І. Манасієва, І. Матяш; Ред. кол.: В. Смолій (співголова), Д. Вачков (співголова), О. Бачинська, Г. Боряк, С. Віднянський (заст. голови), В. Власенко, Ю. Грищенко, А. Кирилова, І. Манасієва, І. Матяш (заст. голови), Б. Нягулов, А. Тертична, О. Тодорова, М. Станчев, А. Стрєзова. Інститут історії України НАН України; Інститут історичних досліджень БАН; Комісія істориків України і Болгарії; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. – К.: Інститут історії України, 2019. – 560 с.
23. Чорний В. Історія Болгарії. – Львів, 2007. – 404 с.
24. Дейвіс Норман. Боже ігрище: історія Польщі / Пер. з англ. П. Тарашук. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2008. – 1080 с. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-500-301-4/978-966-500-301-4.pdf>

Інтернет-ресурси

25. Інститут історії НАНУ www.history.org.ua
26. Електронна бібліотека (Україна) www.lib.com.ua
27. Давні слов'яни, розселення, мапи <http://ukrmap.su/uk-uh7/295.html>
28. «Проблеми слов'янознавства», електронна версія <http://institutes.lnu.edu.ua/slavonic-studies/problemy-slovyanoznastva/arhiv-otsyfrovanyh-vy-puskiv/n1-12/>
29. Гуманітарні й соціальні науки Інтернет <https://networks.h-net.org/node/513/pages/1301/about>
30. «Проблеми слов'янознавства», електронна версія <http://institutes.lnu.edu.ua/slavonic-studies/problemy-slovyanoznastva/arhiv-otsyfrovanyh-vy-puskiv/n1-12/>
31. Міжнародний комітет історичних наук (www.cish.org/)

32. Журнал «Східний світ». – Режим доступу: <https://oriental-world.org.ua/uk>
33. Журнал «Китаєзнавчі дослідження». – Режим доступу: <https://chinese-studies.com.ua/uk>
34. Журнал «Сходознавство». – Режим доступу: <https://skhodoznnavstvo.org.ua/uk>
35. Бібліотека Інституту Сходознавства ім. А. Кримського. – Режим доступу: <https://oriental-studies.org.ua/uk/бібліотека/>
36. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Підручник. – К., 2000 – Режим доступу: <https://textbook.com.ua/istoriya/1473447857>
37. Опарін О. О. Медицина Стародавнього Єгипту [Електронний ресурс] / О. О. Опарін // Східноєвропейський журнал внутрішньої та сімейної медицини, 2017, - №2, - с. 42-53 – Режим доступу : http://www.internalmed-journal.in.ua/wp-content/uploads/2017/10/Журнал_2_2017_42_53.pdf
38. Геродот Історія в дев'яти книгах. – К. : Наукова думка, 1993, - 576 с. – с. 78-133 – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/herodotus__historiae_2__ua.htm

Методика викладання історії

Вступ до курсу «Методика викладання історії»

Визначення предмету методики викладання навчальних дисциплін. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Методи наукового дослідження шкільного навчання історії. Особливості педагогічного спостереження та педагогічного експерименту.

Образ сучасного педагога

Учитель як особистість і професіонал. Зовнішній вигляд як компонент позитивного іміджу. Педагогічне спілкування. Учитель як «актор» та «менеджер». Права та обов'язки вчителя. Шляхи підвищення професійної кваліфікації вчителя історії.

Характеристика змісту шкільної програми з історії та її місце щодо загальної мети базової загальної освіти

Зміст та структура базових програм шкільного курсу історії. Характеристика навчальної літератури з історії. Компетентнісний потенціал предмета (за ключовими компетентностями). Інтегровані змістові лінії. Міжпредметні та предметні змістові лінії. Предметні компетентності. Авторські програми, методика їх укладання.

Мета і зміст шкільної історичної освіти

Реформування середньої освіти в Україні. Нова українська школа. Теорії формування змісту освіти. Взаємозв'язок навчального предмету та базової науки. Навчальні програми з історії. Підручники з історії. Структура шкільного підручника. Співвідношення фактів і теорії у шкільних курсах історії.

Пізнавальні можливості учнів як фактор навчання у школі

Погляди на особистість у філософії та психології. Основні компоненти пізнавальних можливостей учнів. Діагностика пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії. Сучасна психологія і педагогіка про індивідуальні особливості сприйняття інформації різними учнями. Класифікація основних умінь (компетенцій). Хронологічні вміння. Картографічні вміння. Образні вміння. Логічні вміння. Оцінні вміння. Методика формування умінь.

Традиційний урок навчання історії в школі

Загальна характеристика традиційної системи навчання. Типологія уроків з історії. Структури основних типів уроків. Форми уроків з історії. Способи розподілу навчального часу згідно основних етапів уроків. Підготовка вчителя до уроку історії. План-конспект уроку. Переваги та недоліки традиційного системи навчання.

Інноваційні технології навчання історії в школі

Нова українська школа. Загальна характеристика інноваційних систем навчання. Нові освітні технології та моделі навчання з історії: технологізація навчання; проблемно-діалогове навчання; інтерактивне, кооперативне навчання; творчо-імпровізаційний елемент у навчанні; метод проектів та моделювання; учнівські дослідження й організація самостійної навчальної діяльності. Проблеми інноваційного навчання.

Методи навчання історії

Методи усного викладу: повідомлення, опис, характеристика, розповідь, лекція, пояснення, судження, бесіда. Методи роботи з друкованими текстами: історичні джерела, підручники, книги, робочі зошити у навчанні історії. Методи наочного навчання історії: функції і значення наочного навчання історії. Види наочності: предметна, образотворча, умовно-графічна, історична карта, схеми, таблиці, діаграми.

Комп'ютерні засоби навчання та їхнє місце в системі навчання історії

Мультимедійна презентація уроку; основні типи електронних видань; електронний підручник; комп'ютерні ігри навчального характеру; Інтернет на уроках історії.

Методика навчання у грі.

Поняття ділової та дидактичної гри. Навчально-рольова гра (гра-драматизація).

«Ігри-моделі», «правові ігри», «історичний аукціон». Кейс-метод.

Суть і мета кооперативного навчання.

Методичні принципи і прийоми організації роботи мікрогруп учнів. «Прямі і перехресні» групи. Форми і технології «кооперативного навчання». «Круглий стіл», «рішення проблем», «лінійна побудова».

Проектне навчання.

Індивідуальна, групова, парна самостійна діяльність учнів у проектному методі навчання.

Позакласна та позашкільна робота з історії

Історичні та суспільствознавчі гуртки і клуби; історичні олімпіади; історичні турніри; Мала Академія наук. Шкільний кабінет історії, його місце в організації позакласної роботи з історії.

Критерії оцінювання навчальних досягнень на уроках історії

Функції оцінювання: навчальна, розвивальна, виховна, соціально-практична. Нові вимоги до принципів і методів оцінювання в умовах модернізації мети і змісту освіти. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з історії України і всесвітньої історії за 12-бальною системою оцінювання. Тематичне оцінювання. Система запитань при оцінюванні. Тести, їхні типи. Оцінювання учбових досягнень учнів в інноваційних моделях навчання: теоретичний і практичний контекст.

Сучасні стратегії розвитку шкільної історичної освіти

Цілі шкільної історичної освіти. Компетентнісний підхід. Засоби організації систематичних курсів історії: лінійний та концентричний.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/oprilyudneno-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
2. Типові освітні програми. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
3. Навчальні програми з історії, 5-9, 10-11 класи/ Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / <http://mon.gov.ua/>

Допоміжна література

4. Агалець, Інна Олександрівна (orcid.org/0000-0002-5071-9019) (2021) *Виховання зростаючої особистості: життєві цінності дітей та студентів (аналітичний огляд)* Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. Сухомлинського, м. Київ Київ, Україна.
5. Бандровський О. Методика викладання історії стародавнього світу в середній школі: [навчальний посібник] / О. Бандровський. – Львів: Афіша, 2002. – 330 с.
6. Барладін О., Доценко Л., Ісаєв Д. Історичний атлас у комп'ютерному класі. Перше покоління електронних історичних атласів / О.Барладін, Л.Доценко, Д.Ісаєв // Історія в школах України. – 2005. – № 1.
7. Барнінець О. В. Використання ігор на уроках історії у 7-8 класах / Вступна стаття К. О. Баханова / О. В. Барнінець. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 141 с. – (Б-ка журналу «Історія та правознавство», Вип. 01(85).
8. Батенко Г.В. Повстання 1929 року в Палестині: релігія, економіка, політика у викладанні історії. Актуальні проблеми історичної освіти: Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін. Херсон: Вид-во ХДУ, 2021. С.5-7.
9. Баханов К. О. Модель навчання у грі / К. О. Баханов // Історія в школі. – 2000. – №10. – С. 12-17

10. Баханов К. О. Професійний довідник вчителя історії / К. О. Баханов. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 239 с.: табл. – (Серія «Професійний довідник»).
11. Бойков Ю.А. Теоретичні аспекти розгляду понять «держава» і «народ» при викладанні історико-правових дисциплін. Актуальні проблеми історичної освіти: Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін.Херсон: Вид-во ХДУ, 2021.С.13-17
12. Водотика С. Г. Від неоліту до початку великого переселення народів: Давня історія Херсонщини. – 14 др. арк. Херсон: Айлант, 2019. 248 с. ISBN 978-966-630-216-1.
13. Водотика С. Г., Чуднова С. Г. Історія адміністративно-територіального устрою Херсонщини: Навч. посібник. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 60 с. Водотика С.Г.,Менделенко В.В., Волосевич І.І., Савенок Л.А. Писемна давня історія Херсонщини. Кочовий світ Херсонщини. Навчально-методичний посібник. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021, 166 с.
14. Водотика С.Г.,Савенок Л.А. Давня історія Херсонщини. Дописемна історія Херсонщини. Навчально-методичний посібник для студентів денної (заочної) форми навчання спеціальності 032 Історія та археологія, 014.03 Середня освіта (Історія) рівня вищої освіти «бакалавр». Херсон: ТОВ Айлант, 2019, 132 с.
15. Водотика, С. Г. Голод 1921-1923 рр. на Херсонщині : методичні проблеми вивчення в шкільному курсі історії України [Текст] / С. Водотика // Таврійський вісник освіти : Науково-методичний журнал. – 2015. – № 2(2) (50). – С.182-192.
16. Водотика, С. Г. Громадська освіта в школі. Формування демократичних інституцій в Україні [Текст] : Методичний посібник / С. Водотика. – Херсон: Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, 2008. – 48 с.
17. Водотика, С. Г. Історична пам'ять як складова модернізації сучасного українського суспільства [Текст] / С. Водотика // Методологічні та методичні проблеми формування історичної пам'яті учнівської молоді : мат-ли Всеукр. наук.-методи. конф. (м. Херсон, 13-14 грудня 2012 р.). – Херсон : КВНЗ «Херсон. академія неперервної освіти», 2012. – С. 26-32).
18. Водотика, С. Г. Методика викладання історико-юридичних аспектів періоду середньовічної історії України [Текст] : Методичні рекомендації / С. Водотика. – Херсон : РІПО, 2010. – 48 с.
19. Водотика, С. Г. Нарис історії Херсонщини. Давній час. Наук.-попул. нарис [Текст] / С. Водотика. – Київ : Видавець О. Філюк, 2016. – 234 с.
20. Іванюк, І.В. (orcid.org/0000-0003-2381-785X) та Гриньова, М.В. (orcid.org/0000-0003-1308-2634) (2021) Готовність педагогів до використання інтерактивних методів навчання під час запровадження громадянської парламентської освіти Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – довузівська підготовка – вища заклад освіти, 1. С. 143-146.
21. Кузовова, Н.М. Творчість Є.В.Горностаєва на уроках історії [текст] / Н.М.Кузовова // 70-річний шлях Херсонської області – досягнення та перспективи розвитку: Матер. обл. наук-практич. конф. (м. Херсон. 13 березня 2014 р.) / за заг. ред. С.Г.Водотики, Ю.В.Кузьменко. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – 280 с. – С.46-50.
22. Кузовова Н.М. Голодомор 1932-1933 років на уроках історії:методика вибору джерел та протидії фейкам. Актуальні проблеми історичної освіти: Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін. Херсон: Вид-во ХДУ, 2021.С.13-17.
23. Павленко, В. Я. Запорозьке козацтво на території Херсонщини. Вид. 2 доповнене [Текст] / В. Павленко. – Херсон : ПП «Вишемирський», 2014. – 79 с.
24. Павленко, В. Я. Підручник з історії : науковий та виховний аспекти [Текст] / В. Павленко // Південний архів. Історичні науки : Зб. наук. праць. – Херсон, 2008 – Вип. 28-29. – С. 369-374.

25. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К.: Генеза, 2005. – 328 с.
26. Ремех, Т. О. (2017) Сучасний підручник з права: що таке. Наукові листи Академічного товариства Міхала Балуданського, 5. С. 108-110. ISSN 1338-9432.
28. Сіверс, З. Ф. (orcid.org/0000-0002-2950-0741), Духневич, В. М. (orcid.org/0000-0003-0115-5517) та Осадько О. Ю. (orcid.org/0000-0001-9644-421X) (2017) *Прикладні аспекти формування політико-правової свідомості молоді: посібник* Імекс-ЛТД, 2017.
29. Херсонщина: від найдавніших часів до сьогодення. Навчально-методичний посібник для вищих та загальноосвітніх навчальних закладів / Цибуленко Л.О., Водотика С.Г., Батенко Г.В., Кузовова Н.М., Павленко В.Я., Цибуленко Г.В. – Херсон, 2017. – 416 с.

Інтернет-ресурси

30. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки / <http://mon.gov.ua/>
31. Офіційний веб-сайт Херсонського державного університету <http://www.kspu.edu/>
32. Електронна бібліотека НАПН України. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/>
33. Електронний репозитарій Херсонського державного університету. Режим доступу: https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/eKhSUIR_2017.aspx

Модуль 2. «Педагогіка та психологія»

Педагогіка

Педагогіка як наука, її основні категорії та методологічні основи

Предмет і основні категорії педагогіки. Функції науки педагогіки. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Методологічні основи педагогічної науки. Впровадження досягнень педагогічної науки в практику.

Поняття про дидактику, її предмет

Процес навчання, його закономірності та принципи. Дидактика, її предмет та завдання. Етапи становлення дидактики. Основні категорії дидактики. Процес навчання, його основні ознаки. Суть і структура процесу навчання. Основні функції навчання (освітня, розвиваюча, виховуюча) та їх взаємозв'язок. Сучасні види навчання. Поняття про закономірності навчання, їх класифікація. Поняття про принципи навчання. Система дидактичних принципів та відповідних правил навчання.

Методи, засоби та організаційні форми навчання

Поняття про методи навчання та їх класифікацію. Загальні вимоги щодо оптимального поєднання методів навчання. Прийоми навчання. Засоби навчання. Форми організації навчального процесу. Основні існуючі форми організації навчального процесу (урок як основна форма, екскурсія, домашні завдання, самостійна робота, додаткові заняття, факультативи, практикуми, семінари, лекції та ін.), їх характеристика. Урок – основна форма організації навчання. Вимоги до сучасного уроку. Традиційна типологія уроків. Нетрадиційні уроки в школі. Домашня навчальна робота учнів.

Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів

Поняття контролю та його значення у навчально-виховному процесі. Функції, види контролю. Педагогічні вимоги до перевірки. Методи та види організації перевірки на різних ступенях навчання. Оцінка успішності учня, її призначення. Критерії якості знань і навичок учнів.

Процес виховання, його сутність, закономірності та принципи

Сутність, мета, завдання та структура процесу виховання. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми. Перевиховання: функції, принципи, етапи. Зміст процесу виховання та його основні напрями (громадське, розумове, моральне, екологічне, статеве, правове, трудове, естетичне, фізичне виховання). Характеристика закономірностей виховання. Характеристика основних принципів виховання.

Методи, засоби та організаційні форми виховної роботи

Поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання. Поняття прийому і засобу виховання. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методів виховання. Поняття позакласної і позашкільної виховної роботи. Характеристика масових форм виховної роботи. Характеристика групових форм виховної роботи. Характеристика діяльності позашкільних навчально-виховних закладів.

Управління загальноосвітнім навчальним закладом

Поняття школознавства. Органи освіти: їх функції та структура. Принципи управління освітою. Функції та методи управління освітою. Планування роботи школи.

Психологія

Предмет психології

Становлення психології як науки. Рефлекторна природа психічного. Психіка і мозок. Локалізація психічних функцій. Психіка і свідомість. Рівні свідомості.

Основні напрями, структура і методи психології

Місце психології в системі наук. Основні напрями психології. Структура сучасної психології. Методи психології.

Особистість у діяльності і спілкуванні

Психологічні основи діяльності людини. Сутність діяльності. Психологічна структура діяльності. Освоєння діяльності. Основні види діяльності. Спілкування. Сутність спілкування. Функції та структура спілкування. Спілкування як обмін інформацією. Спілкування як міжособистісна взаємодія. Спілкування як міжособистісне розуміння. Психологія особистості. Індивід, особистість, індивідуальність. Самосвідомість і Я-концепція особистості. Міжособистісні стосунки в групах.

Пізнавальна діяльність особистості

Чуттєві форми пізнання дійсності. Увага. Відчуття. Сприймання. Раціональні форми освоєння дійсності. Пам'ять. Мислення. Уява.

Емоційно-вольова сфера особистості

Емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів у житті людини. Теорії емоцій. Основні якості і форми переживання почуттів. Основні емоційні стани. Воля. Воля і вольові дії людини. Структура вольової дії. Вольові якості особистості.

Психологія індивідуальності

Темперамент. Сутність темпераменту. Історія розвитку вчення про темперамент. Типи вищої нервової діяльності і темперамент. Темперамент і стиль діяльності. Характер. Сутність і суспільна зумовленість характеру. Структура характеру. Типологія характеру. Здібності. Характеристика здібностей і проблема їх вимірювання. Види і структура здібностей. Обдарованість і талант.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Андрієвський Б.М. Методичний посібник для курсу «Основи педагогічних досліджень» / Б.М. Андрієвський. – Мукачево : МДУ, 2010. – 57 с.
2. Бабіч Л.В., Кузьменко В.В., Слюсаренко Н.В. Науково-педагогічна діяльність Є.І. Петухова (до 85-річчя від дня народження). Таврійський вісник освіти. 2010. № 4. С. 252 – 256.
3. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія / Л.Д. Березівська. – К.: Богданова А.М., 2008. – 406 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: навч.посіб. / Н.П. Волкова.-4-те вид., стереотип. – К.: Академвидав, 2012. – 616 с.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
6. Дем'янюк Т.Д. Духовно-моральне виховання особистості: інноваційний підхід: [навчально-метод. посібник] / [Дем'янюк Т.Д., Бех І.Д., Байрамова М.Г., Мельничук Л.С.] // Інститут інноваційних технологій і змісту освіти; Рівненський держ.гуманітарний ун-т. – К.: Волинські обереги, 2007. – 316 с.
7. Дубасенюк О.А. Практичні завдання та задачі з курсу педагогіки: навч. посібник. - Житомир: Вид-во Житом. держ. пед. ун-т, 2003.
8. Зайченко І.В. Педагогіка: навч.посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / І.В. Зайченко. – [2-ге вид.]. – К.: «Освіта України», «КНТ», 2008. – С. 262 – 290.
9. Зайченко І.В. Педагогіка: [навч.посібник]. / І.В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2009. – 620 с.
10. Калошин В.Ф. Професійне удосконалення педагога професійно-технічного закладу: методичний посібник / Володимир Федорович Калошин. – Київ: ІПТО НАПН України, 2015. – 103 с.
11. Карпенчук С.Г. Теорія та методика виховання: навч.посіб. / С.Г. Карпенчук. – [2-ге вид.]. – К.: Вища школа, 2005. – С. 71 – 107.
12. Коменский Я.А. Великая дидактика. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / Сост. А.И. Пискунов. – М., 1981. – С.80 – 161.

13. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання наук.-метод.посібн. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Видання доповнене та перероблене – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
14. Кузьмінський А.І. Педагогіка: [підруч.] / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання, 2007. – С. 69 – 71, 216 – 217, 265 – 319.
15. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. та доп. — Харків: „ОВС”, 2002.
16. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.І. Історія української педагогіки. / За ред. М.Г. Стельмаховича. – К.: ІЗМН, 1998. – 356 с.
17. Макаренко А.С. Педагогічна поема / А.С. Макаренко. – К.: Учпедгиз, 1977. – С. 507.
18. Макаренко А. С. Про мій досвід / А. С. Макаренко // Твори в 7 т. – К., 1954. – Т.5. – С. 231 – 253.
19. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання : підручник / Л.М. Маценко. – К.: ЦП «Компринт», 2015. – 376 с.
20. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч . посіб . / Н. Є. Мойсеюк. 4-е вид. – К., 2003. – С.242 – 297, 348 – 364 .
21. Наволокова Н.П. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць – автори – уклад. Н.П. Наволокова, В.М. Андреева. – Х.: Вид. група “Основа”, 2011. – 117,[3] с. (Серія “Золота педагогічна скарбниця”).
22. Омеляненко С.В. Педагогіка: тестові завдання: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 391 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
23. Орієнтовний план виховної роботи класних керівників 5 – 11 класів. – Тернопіль : СПМ “Астон”, 2000. – 43 с.
24. Педагогіка: навч. посіб. / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І. Шахов. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: „Книга-Вега”, 2003. – 416 с.
25. Педагогічна майстерність : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, Кривонос І.Ф. та ін. І; За ред. Зязюна І.А. – [2-е вид., допов. і гієреробл.]. – К. : Вища школа, 2004. – С. 10 – 41; 186 – 203.
26. Пехота О.М. Основи педагогічних досліджень : навч.посіб. / О.М. Пехота, І.П. Єрмакова. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2013. – 287 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
27. Пометун О., Пирожено Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., 2004. – 92 с.
28. Приходько В. Впровадження новітніх технологій у вищій школі // Постметодика. – 2002. – №2-3. – С.114 – 118.
29. Радул В.В. Соціальна зрілість особистості: монографія / В.В. Радул. – Харків: Мачулін, 2017. – 442 с.
30. Соловей М.І., Кудіна В.В., Спіцин Є.С. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя в кредитно-модульній системі організації навчання : навч. посіб.- 3-є вид., доповн. – К.: Ленвіт, 2013. – 414 с.
31. Слюсаренко Н.В., Філіппова В.П., Романько Т.І. Методичні рекомендації з питань педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів (психолого-педагогічний розділ) – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 68 с.
32. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти. Науково-методичний аспект: інформаційно-методичний збірник. – Х.: Видав. гр. „Основа”, 2003. – 96с
33. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – К., 1987. – С. 13 – 234.
34. Сухомлинський В.О. Пависька середня школа. – К., 1969. – 400с.
35. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: посібник / О.М. Степанов. М.М. Фіцула – К.: Акдемвидав, 2003. – 504 с.
36. Сухомлинський В. О. Лист про педагогічну етику / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : В 5 т. – К. : рад. школа, 1997. – Т. 5. – С. 591 – 600.

37. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: В 5 т. – К.: рад. школа, 1997. – Т. 1. – С. 588 – 604; 613 – 637.
38. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: У 5 т. – К., 1977. – Т. 3. – С. 7 – 18; 162 – 176.
39. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: В 5 т. – К.: рад. школа, 1997. – Т. 5. – С. 160 – 167.
40. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: У 5 т. (порада 1). – К., 1976. – Т. 2. – С. 420 – 425.
41. Сухомлинський В. О. Як любити дітей / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: В 5 т. – К.: рад. школа, 1997. – Т. 5. – С. 292 – 308.
42. Тарапака Н.В., Мартін А.М. Педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського в практиці сучасного закладу дошкільної освіти: [навчально-методичний посібник] / Н.В. Тарапака, А.М. Мартін. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2018. – 10 с.
43. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. / М.М.Фіцула. – 2-ге вид. – К.: для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.
44. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навч. посіб. / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. – Херсон: айлант, 2013 – 236 с.
45. Ягупов В.В. Педагогіка. Навч. посіб. / В.В. Ягупов. – К.: Видавництво “Либідь”, 2002. – 560 с.

Додаткова:

46. Виноградова Т. В. Книга класного керівника Т. В. Виноградова. – Харків: Основа, 2006. – 128 с.
47. Енциклопедія освіти / гол.ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком 2008. – 1040 с.
49. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / [ред. кол.: Л. Гриневич та ін.; за заг. ред. М. Товкало]. – Львів, 2016. – 64 с.
51. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. – 516.
52. Практична педагогіка виховання / За ред. М. Ю. Красовицького. — К.: Плай, Івано-Франківськ, 2000.
53. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1 – 9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. – К. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 54 с.
54. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-кн. – Кн.1.:Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.

Інформаційні ресурси (Основні web-сторінки в Internet):

55. Волошина Г.П., Багрій О. Рідна мова як засіб громадянського виховання у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського URL: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/.../Багрій%20ОЛЕКСАНДРА.pdf>.
56. Державна цільова соціальна програма підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/561-2011._osv/54258/. – Назва з екрану.
57. Методи морального виховання [Електронний ресурс] // EducateUA. – Режим доступу: <http://www.educateua.com/wonivs-1587-1.html>
58. Методи педагогічних досліджень // Бібліотека он-лайн [Електронний ресурс] – Київ, МОН, 2007. – Режим доступу: <http://www.readbookz.com/book>
60. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 – 2026 роки [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=http%3A%2F%2Fzakon3.rada.gov.ua>.

61. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи (Концепція нової української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням Колегії МОН від 27.10.2016): Електронний ресурс. // Режим доступу : [konczepczyia.pdf](#) – Foxit Phantom
62. Про науково-технічну інформацію: Закон України // www.liga.kiev.ua
63. Про освіту: Закон України // www.liga.kiev.ua
64. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/Ser>.
65. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки / <http://mon.gov.ua/>
66. Офіційний веб-сайт Херсонського державного університету <http://www.kspu.edu/>
67. Електронна бібліотека НАПН України. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/>
68. Електронний репозитарій Херсонського державного університету. Режим доступу: https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/eKhSUIR_2017.aspx

Критерії оцінювання здобувачів атестації ступеня вищої освіти «бакалавр» (комплексний іспит за фахом)

Комплексний екзамен за фахом передбачає оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо їх відповідності вимогам освітньо-професійної програми Середня освіта (історія) згідно з Порядком оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Херсонському державному університеті (наказ від 28.08.2024 № 410-Д).

Оцінка відповідає рівню сформованості загальних і фахових компетентностей та отриманих програмних результатів навчання здобувача освіти та визначається шкалою ЄКТС та національною системою оцінювання (табл. 1).

Таблиця 1

Шкала оцінювання у ХДУ за ЄКТС

Сума балів /Localgrade	Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/Nationalgrade
90 – 100	A	Excellent	Відмінно
82-89	B	Good	Добре
74-81	C		
64-73	D	Satisfactory	Задовільно
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання здобувачів атестації з модулів

Модуль 1 «Історія України, всесвітня історія та методика викладання історії»

Модуль 2 «Педагогіка та психологія»

Атестація є засобом перевірки теоретичної й практичної підготовки здобувачів згідно з типовими програмами. Вона проводиться у формі відповідей на запитання (використання Google форм) з питань, пов'язаних із теоретичними та практичними запитаннями з освітньої програми Середня освіта (історія) першого (бакалаврського) рівня. У 1 модулі «Історія України, всесвітня історія та методика викладання історії» на атестацію виносяться питання з курсів з історії України (давня, середньовічна, нова та новітня історія України), всесвітньої історії (історія первісного суспільства, історія стародавнього Сходу, історія Стародавніх Греції та Риму, історія Європи (Середні віки, Ранній Новий час, нова та новітня), історія слов'янських країн, історія Сходу (середні віки, нова та новітня), історіографія та методики викладання історії. У 2 модулі «Педагогіка та психологія» питання з дисциплін «Педагогіка» та «Психологія» відповідно. Тривалість тестування не повинна перевищувати 2-х годин для кожного модулю при обов'язковій ідентифікації здобувачів.

Максимальна кількість балів за кожен модуль – 100.

Критерії оцінювання письмової відповіді

<i>Повнота та ґрунтовність відповіді</i> Здобувач логічно і глибоко розкрив сутність питання та послідовність подій в контексті загальної тематики, показав причинно-наслідкові зв'язки, окреслив проблемні аспекти та концептуальні особливості. Добре володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу чітко формулюються дефініції та правильно використовується фахова термінологія	20 балів
<i>Переконливість та аргументація при викладі думок</i> Здобувач добре володіє історіографічним та джерельним матеріалом, за допомогою якого впевнено аргументує свої висновки.	20 балів
<i>Креативність поглядів</i> Здобувач виявив здатність до власних висновків, надав власну оцінку фактологічного та джерельного матеріалу	5 балів
<i>Системний виклад думок</i> Відповідь є послідовною, логічно побудованою, у повному обсязі розкриває зміст питання, у відповіді встановлені системно-структурні зв'язки	10 балів
<i>Застосування вдалих ілюстративних зразків</i> У відповіді презентовані результати власних досліджень для роботи з різними видами джерел; сформульовано розгорнутий аналіз власних досліджень	20 балів
<i>Вільне оперування методологією та методикою проведення досліджень</i> Відповідь демонструє застосування методів досліджень із застосуванням основних методів джерелознавчого аналізу та педагогічного спостереження	20 балів
<i>Граматична коректність викладу</i> Відповідь викладена грамотною, науковою мовою з дотриманням норм та правил державної мови	5 балів
<i>Загальна кількість</i>	100 балів

У випадку незгоди із результатами оцінювання здобувач вищої освіти має право не пізніше наступного робочого дня після дня оголошення результатів, подати письмову апеляційну заяву на ім'я проректора. Процедура апеляції регламентується [«Порядком оскарження процедури проведення та результатів оцінювання контрольних заходів у Херсонському державному університеті»](#), затвердженого наказом ректора від 07.09.2020 № 802-Д та згідно з Порядком оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Херсонському державному університеті (наказ від 28.08.2024 № 410-Д).

Гарант ОП

(Підпис)

Наталя КУЗОВОВА